

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ІМ. М.І. ПИРОГОВА

Кафедра філософії та суспільних наук

**ФІЛОСОФІЯ
В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ
ТА
СОЦІАЛЬНО - ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСАХ**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО - ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

19 листопада 2020 року

ВІННИЦЯ 2020

УДК 101:808.5

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

**академік Національної академії медичних наук України,
ректор Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Мороз Василь Максимович**

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

**проректор з наукової роботи
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Власенко Олег Володимирович**

**професор кафедри філософії та суспільних наук
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор філософських наук, професор
Вергелес Костянтин Миколайович**

Редакційна колегія:

Черкасов Святослав Васильович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

Харьковщенко Євген Анатолійович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри релігієзнавства філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Попов Володимир Юрійович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Донецького національного університету ім. В. Стуса

Куліш Павло Лаврентійович кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР)

Мельник Віктор Мирославович, кандидат політичних наук викладач кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах Матеріали доповідей та виступів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 19 листопада 2020 року Вінниця. Видавництво ФОП Кушнір Ю. В. 2020.– 204 с.

ISBN 978-617-7721-38-2

Збірник містить матеріали доповідей та виступів учасників всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «**Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах**», яка відбулась в Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова 19 листопада 2020 року з нагоди святкування Міжнародного дня філософії. У поданих матеріалах висвітлюється широке коло актуальних проблем розвитку філософських дисциплін від минулих часів до сучасних. Збірник адресовано науковцям, вищої та середньої освіти, аспірантам, магістрантам, пошукувачам, студентам та усім хто цікавиться філософією й гуманітарними дисциплінами.

Матеріали подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен, посилань, грамотність, літературний стиль та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються. Організатори конференції та члени редколегії не завжди поділяють думки учасників (авторів).

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (протокол № 5 від 26. листопада 2020р.)

УДК. 101:808.5

ISBN 978-617-7721-38-2

Куліш П.Л.,
к.філос.н, доцент,
доцент кафедри філософії та суспільних наук
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова
м. Вінниця, Україна

Конотопенко О.П.,
к.філос.н., доцент,
доцент кафедри права і публічного управління
Вінницький державний педагогічний університет
ім. Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна

КЛАСИЧНА ЛОГІКА У ЗАГАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ КУРСУ "ЛОГІКА"

Термін "Класична логіка" зазвичай править назвою дедуктивної логічної системи котра ґрунтується на принципах (законах) "суперечності" та "виключеного третього" і включає в себе дві фундаментальні теорії - класичну логіку висловлювань (КЛВ) та класичну логіку предикатів (КЛП).

КЛВ є теорією, об'єктом аналізу якої виступають складні (складені) судження та міркування на їх основі. Тут подається "індуктивний" опис синтаксису і семантики мови КЛВ. Значна увага приділяється перекладу речень і текстів природної мови мовою КЛВ, іншими словами, методам визначення логічної форми складених суджень. Детально пояснюється алгебраїчний, по суті, характер експлікації семантичної структури даного типу суджень, тим самим обмежується сфера застосування "технічних засобів КЛВ". Визначається ряд екстенсимальних відношень між судженнями і загальний семантичний спосіб їх ідентифікації, пояснюється практичне значення ідентифікації даних відношень. Показується, що "індикатором" для кожного з них може виступати тавтологічність деякої спеціально побудованої формули КЛВ. Детально аналізуються різні процедури вирішення (розв'язання) за властивістю "бути тавтологією": побудова скорочених таблиць істинності (метод "спростовуючого рядка"), зведення до кон'юнктивних і диз'юнктивних нормальних форм, побудова аналітичних таблиць тощо. Показується, що кожна тавтологія КЛВ є теоремою деякої формальної аксіоматичної теорії, яка, у свою чергу, може розумітися, як формальна модель відношення логічного слідування. Обговорюється специфіка "класичного" слідування і, разом з тим, переваги і недоліки системи КЛВ, як інструмента аналізу логічного змісту суджень. Узагальнюється визначення відношення логічного слідування і накреслюються різні шляхи удосконалення технічних засобів логічного аналізу дедуктивних міркувань.

Виклад КЛП, зазвичай, присвячений класичній першопорядковій логіці предикатів (КЛП-1). У структурному відношенні цей виклад є аналогічним попередньому. Спочатку наводяться необхідні теоретичні дані про синтаксис і семантику мови КЛП-1, детально аналізується специфіка теоретико-множинної експлікації суб'єктно-предикатної структури простого судження, показується,

що система КЛП-1 є розширенням системи КЛВ. Використовується "модельний" підхід до визначення основних логічних відношень, аналізуються семантичні методи ідентифікації даних відношень – "кола Ейлера", "Жергонові діаграми" тощо. Показується, що широке коло проблем, пов'язаних з логічним аналізом дедуктивного міркування, можна звести до проблеми ідентифікації загальнозначущості формул мови КЛП-1. Детально розглядається практичне використання синтаксичних методів ідентифікації загальнозначущості: аналітичні таблиці, формальне висновування і доведення в аксіоматичному численні гілбертівського типу, натуральний вивід із залежностями в дусі Куайна. Обговорюються загальні характеристики систем класичної першопорядкової логіки і сфера застосування цих систем.

Знайомство з основними поняттями і методами класичної теорії дедукції, її прикладним значенням зумовлює практичне опанування її технічним апаратом. Це, в свою чергу, передбачає певний досвід розв'язування спеціальних логічних задач і вправ – побудови формалізованих виводів і доведень, застосування формальних методів перевірки дедуктивних міркувань, ідентифікації логічних відношень тощо. Теоретичне значення класичної теорії дедукції стає більш зрозумілим, якщо розглядати її зв'язок з іншими напрямками логічної науки.

Після знайомства з мовою і численням КЛП-1 природним є перехід до вивчення системи КЛП-2 і систем вищих порядків. Технічний апарат даних систем дозволяє в точних термінах описати формально-логічну теорію понять. В межах даної теорії аналізується семантична структура номінативних зворотів природної мови, логічні відношення між поняттями, логічні операції над ними тощо. Практичне і наукове значення цієї галузі логіки в медицині не потребує коментарів.

Аксіоматичні числення, що розглядаються як синтаксичні визначення логічних сполучників, операторів і кванторів, стали основою розвитку так званої формальної теорії доведень. В межах даного напрямку досліджується роль окремих аксіом у визначенні класу довідних формул, аналогічна роль правил виводу тощо. Синтаксичні методи теорії доведень дозволили описати і дослідити ряд систем інтуїціоністської і модальної логік ще до того, як були відкриті їх адекватні семантичні інтерпретації.

Синтаксичні дослідження в логіці стали значно продуктивнішими з розробкою секвенціальних числень. Ці числення поєднують в собі переваги аксіоматичних числень, систем натурального виводу і аналітичних таблиць. Після знайомства із системою натурального виводу з характеристиками залежностей, неважко зрозуміти основну ідею методу числення секвенцій і використовувати цей метод у практиці побудови формальних виводів у власне наукових цілях – для аналізу дедуктивних можливостей різних логічних систем.

Знайомство з семантикою класичної логіки, з поняттями "можливий світ" і "можлива реалізація", дозволяють перейти до вивчення семантики модальних систем. Ми знаємо, що кожне "класичне" твердження істинне або хибне в даному "можливому світі" незалежно від того яку оцінку воно має в інших "світах" ("можливі світи" класичної логіки в певному смислі ізольовані,

атомарні). Проте в буденних або наукових міркуваннях ми часто використовуємо твердження, істинність яких в даній предметній ситуації залежить від істинності або хибності деяких інших тверджень в якихось інших можливих ситуаціях. Наприклад, висловлювання "можливо, що A " в "можливому світі" w_1 буде істинним, тільки якщо в світі w_2 , який в певному смислі є "досяжним" із світу w_1 , буде істинним висловлювання A . Висловлювання "необхідно, що A " буде істинним у w_1 , якщо і в ньому самому, і в усіх "досяжних" з нього "світах" істинним є A . Будуючи різні поняття "досяжності", наділяючи це відношення різними властивостями, ми отримуємо можливість дослідити різні системи алетичної модальної логіки, аналізувати різні відтінки смислу слів "необхідність", "можливість", "випадковість". Аналогічно можна досліджувати контексти з часовими операторами: "завжди було", "коли-небудь буде" тощо.

Розвиваючи теорію дедукції з використанням модальних понять, можна будувати і досліджувати дедуктивні моделі індуктивних і традуктивних міркувань, різні системи ймовірнісної логіки.

Узагальнення поняття "відношення досяжності" між "можливими світами" дозволяє будувати семантику для релевантних систем. Ці системи призначені для формалізації логічних зв'язків за змістом, зокрема, для усунення "парадоксів" класичного слідування. Водночас, ведеться пошук більш досконалих моделей експлікації понять "логічна форма" і "логічний зміст".

Змінюючи характер семантичної оцінки (замість "істинне" і "хибне" – наприклад, "схвалено" і "відхилено") можна будувати логіку норм, наказів, команд; відмовляючись від "двозначності" – будуємо системи багатозначної логіки. Використання для експлікації поняття "предикат" засобів нечіткої теорії множин створює ґрунт для розробки нечіткої логіки, що має широку сферу застосування в гуманітарних і суспільних науках.

Ми бачимо, що класична теорія дедукції так чи інакше зв'язана практично з усіма галузями і напрямками логіки. В "некласичних" дослідженнях завжди використовується зіставлення чи відштовхування від понять, принципів і методів класичної логіки. (Цікаво, що про некласичні логіки ми найчастіше розмірковуємо "класично", тобто, логіка мета- і метаметарівнів аналізу – переважно класична).

Місце класичної логіки в системі сучасного логічного знання є аналогічним місцю класичної фізики в сучасній фізиці. Класична механіка, класична молекулярна фізика, класична електродинаміка тощо, незважаючи на відмінності предметних сфер мають певну подібність в принципах побудови теоретичних моделей. Обговоренню специфіки цих принципів і переходу до некласичних принципів моделювання має передувати практичне знайомство з технічним апаратом класичної теорії і з типами задач, що розв'язуються. І в цьому випадку некласична "фізична інтуїція" порівнюється з класичною і відштовхується від останньої.

Виходячи з вищесказаного, класична теорія дедукції є пропедевтикою до вивчення сучасної логіки.